СОЦИОЛОГИЯ
SOCIOLOGY

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы – № 3 (124)/2018, 162-167 б.
Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University – № 3 (124)/2018, 162-167 pp.
http://bulpedps.enu.kz/; E-mail: vest_pedpsysoc@enu.kz

ХҒТАР 04.51.51.

Ж.А. Тусупбеков[1], Н.О. Байғабылов[2]
[12]Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: [1]zh.tusupbekov@gmail.com [2]n.baigabyl@gmail.com)

Әлеуметтану ғылымындағы жаһандану ұғымы және оның әлеуметтік – мәдени өлшемі

Аннотация. Мақалада жаһандану үрдісінің теориялық тәсілдерінің зерттелуі қарастырылған. Жаһанданудың Валлерстайн, Робертсон, Гидденс, Аппадураи секілді негізін салушылардың әзірлеген жаһанданудың әртүрлі модельдері көрсетілген. Мәдениеттің жаһануы (мәдени жаһандану) туралы негізгі тұжырымдарды талдау барысында жаһанданудың позитивті және негативті үрдістерін талқылауға әрекет жасалды. Авторлар мәдениет жаһануының қазіргі теориясы айқын түрде идеологиялық сипатқа ие екендігі туралы қорытындыға келеді. Егер глобалистер жаһанданудағы мәдениетті сөзсіз болатын үрдіс және адамзат даму тарихының жалғыз позитивті жолы деп білсе, скептикалық тұрғыдағы авторлар жаһандану мәдениеті болмайтынын көрсетеді, оның себебі, лаколизация феноменінің (глокализацияның) пайда болуында, яғни батыстық жаһандық модернизациядан бас тартуына байланысты.

Түйін сөздер. Глобализация, гегемония, мәдениет, жаһандық мәдениет, ұлттық мәдениет, мәдени империализм.

DOI: https://doi.org/10.32523/2616-6895-2018-124-3-162-167

Жаһандану теориясы қазіргі әлеуметтану ғылымындағы өзекті тақырыптың бірі. Жаһандану қазіргі замандағы маңызды әлеуметтік аспектілердің өзгерісін қамтиды және бүкіл әлемдік қауымдастықтың тұтас дамуының теориялық сценариін жасайды. Бұл теорияларды әлеуметтану ғылымы жаһандану және модернизация парадигмалары арқылы қарастырады.

Жаһандану сөзі алғаш рет 1950 жылдары (to globalize) [1] жаһандандастыру етістігінде қолданылды. Аталмыш терминді 1981 жылы американдық әлеуметтанушы Дж. Маклин «жаһанданудың тарихи үрдісінің қалыптасуын мен әлеуметтік қатынастарға түсініктеме беру» тұжырымдамасын зерттеуге шақырды [2].

1983 жылы ағылшындық социолог Р. Робертсон алғашқы рет өзінің зерттеулерінің бірінде globality терминін қолданса, 1985 жылы ол жаһандану ұғымын толық түсіндірді, 1992 жылы «Жаһандану, әлеуметтік теория және жаһандық теория» атты зерттеуінде жаһандану тұжырымдамасының негіздерін анықтаған. Сол уақыттан бері «жаһандану» термині халықаралық экономикалық қатынастарға қатысты кеңінен қолданылды. «Жаһандануға» арналған барлық ғылыми зерттеулердің басым бөлігі 1990-шы жылдардың басында ғана пайда болып, бұл тақырыптың төңірегінде кітаптар мен мақалалар қарқынды түрде өсті [3].

1983 жылы Т. Левитт «Harvard Business Review» зерттеу мақаласында трансұлттық корпорациялардың өндіретін жекелеген өнімдер нарығын біріктіру үрдістерін талдау барысында қолданған [4].

Әлеуметтанушылар айқындаған жаһанданудың анықтамалары мен сипаттамалары көп болса да, ғылымда әлі күнге дейін жалпыға ортақ қабылданған теориясы жоқ, оны Р. Робертсон мен Я. Шольтенің [5] зерттеу тұжырымдарынан көруге болады. Онда жаһандану обьектілік зерттеуден тұтас ғылыми көрініске айналған.

Бастапқыда, жаһандану батыстың әсер ету салдары ретінде қарастырылса, пост дәстүрлі қоғам бірінші жаһандық қоғам ретінде сипатталған. И.Валлерстайнның әлемдік жүйелік талдау тұжырымдамасының алғашқы нұсқасында, Кеңес Одағының ыдырағаннан кейінгі АҚШ-тың жаһандық артықшылығы туралы мәлімдемесі болатын [6].

Р. Робертсон ұстанымы бойынша жаһандану плюралистік үрдіс, оның пікірінше, жаһанануды тек Батыстың ерекше даму нәтижесі ретінде ғана емес, сонымен қатар батыс елдерінің басқа әлеммен экономикалық, әскери-саяси, сауда-технологиялық, мәдени, діни, басқа салалардың өзара әрекеттесу нәтижесінде орын алған. Робертсонның пікірінше, жаһандану көптеген өзгерістердің үлгісін біріктіреді және әлемнің плюралистік дамуының нәтижесі болып табылады[4].

Э. Гидденс «Модерннің салдары» кітабында жаһанданудың бес негізгі ерекшелігіне талдайды және кейінгі модерн қоғамын талдауда жаһандану мәселесіне көп көңіл бөліп, жаһанануды күнделікті өмірде және әлемдік әлеуметтік қатынастарда орын алатын құбылыс екенін жазады [7-63 б.].

У. Бек жаһанануды бүкіл адамзаттың «жарқын болашағы» әрі космополитті қоғамды құрудың алғышарты ретінде қарастырады [8-190 б.]. У. Бектің пікірінше жаһандану «бір-бірімен шектеспейтін күнделікті әрекеттердің экономика, ақпарат, экология, технология, азаматтық қоғамның транс мәдени қақтығыстардың әртүрлі өлшемдері ...» [9-44 б.].

П. Тейлор «жаһандану» терминін XVIII ғасырдың соңында пайда болған «интернационализация» ұғымымен салыстырады [10]. Ал, ресейлік ғалым И.А. Гобзов ғалымдардың жаһанануды интернационализация ұғымымен шатастыратының айтады [11]. Жалпы интернационализацияға антика дәуірінде пайда болған мемелекеттердің жақындасуын, XV ғасырдағы географиялық жаңалықтардың ашылуын жатқызуға болады. Ғалымның пікірінше жаһандану Кеңес үкіметі ыдыраған уақытта пайда болған [11] және ол (М.Фридмен және Ф. Хайектің) неолиберализм теоретикасына негізделген.

«Сындарлы он жыл» кітабында Н.Ә. Назарбаев [12] жаһандану феноменін керекті дәрежеде түсінбейінше, геосаяси және тарихи бағалы субъект ретінде бірде-бір қадам жасауға болмайтынын ескертеді.

Жаһандану туралы ғылыми зерттеулерді үш негізгі топқа бөлуге болады. Біріншісі глобалистердің жұмыстарымен ұсынылған, онда жаһандық үдерістер адамзат тарихындағы жаңа кезең ретінде қарастырылады. Глобалистер үшін бүкіл әлем бойынша батыстық либералды демократияның таралуы ұлттық мемлекет шекараларының жойылуына ортақ экономикалық, әлеуметтік және саяси стандарттарға негізделген жаһандық өркениеттің қалыптасуын білдіреді. XX ғасырдың 80-ші жылджары АҚШ пен Ұлыбритания лидерлері Р. Рейган және М. Тэтчер нарықтық еркін экономика идеологиясында нарықтық қатынастардың қарапайым таралуы кедейлікті жойып, түрлі мемлекеттердің мәдениетін біріктіруді насихаттаған.

Жаһандану феноменін зерттеушілердің екінші тобы – скептиктер олар экономика мен халықаралық қатынастарға көңіл бөлген. И. Валлерстайн «Жаһандану немесе өтпелі кезең? Әлемдік жүйе траекториясының ұзақ мерзімді көрінісі», Дж. Гелбрейт «Жаңа индустриалды қоғам», В. Иноземцев «Постэкономикалық қоғам концепциясы», М. Кастельс «Ақпараттық қоғам: экономика, қоғам және мәдениет», П. Хирст, Г. Томпсон, И. Л. Вайс П. және басқаларының еңбектерінде қарастырылған. Олардың пайымдауларынша, жаһандану адамзат дамуындағы жаңа кезеңді қалыптастырмайды, керсінше ол экспансияның жалғасы, ол батыстық үлгідегі капитализмнің жалғасуына ал халықаралық тәртіп әскери және геосаяси тұрғыда күшті мемлекеттердің үстемдігімен жүрмек, әсіресе АҚШ - тың.

Скептиктердің көзқарастарын неоколониализм теориясымен қарастыруға болады. Неоколониализм – әділетсіз саяси, экономикалық байланыстар арқылы, бұрынғы отарлаушы әлемнің қалаған елдерге әскери күшпен монополиялық әрекеттері арқылы ХҚҰ (Халықаралық қаржы ұйымы) және ТҰК (Трансұлттық корпорациялар) негізделген жүйені енгізуі. Жаһандық жүйе барысында еңбек бөлінісі қалыптасады, бұрынғы колониалды мемлекеттер экономикалық қаражат орталықтарын иеленіп, әлемдік қаржы – саясат жүйесін бақылауда ұстап, қалған (отарланған) аймақтарды аграрлы – шикізат пен қамтамассыз ететін орталықтарға айналдырады. Жаһандық еңбек бөлінісі жүйесіне айналған мемлекеттердің жағдайында, олар өз тәуелсіздіктерінің біраз бөліктерінен және протекционалды саясат жүргізу мүмкіндіктерінен айрылып, нәтижесінде

индустриалды қоғамға дейінгі және индустриалды қоғамның жағдайына енеді. Яғни, жаһандану арқылы, батыстандыру және «алтын миллиард» концепциясының мақсатын (экономикасы мықты дамыған елдердің азаматтарына ерекше жағдай жасауға арналған) жүзеге асыру. «Алтын миллиард» концепциясы трансұлттық корпорациялар арқылы жасалады. Американдық зерттеуші Хомский: «Мықты елдердің әсіресе, АҚШ үкіметі корпорациялардың сауда операциялары мен басқа да келісімдерін жеңілдетуге және аталмыш ұлттың өкілдеріне ешқандай міндеттемелердің болмау жолдарын іздестіреді» [13]. Жаһанданудың саяси салдары З. Бауман «Жаһандану. Адам мен қоғам үшін салдары» У. Бек «Жаһандану дегеніміз не?», З. Бжезинский «Таңдау: Әлемдік үстемдік немесе жаһандық көшбасшылық», және басқалардың еңбектерінде қарастырылған.

Үшінші топ трансформация көзқарасын ұсынады, онда қоғам мен әлемдік тәртіп өзгеріске ұшырайды. Бұл бағытта жаһандану жағдайындағы мәдени өлшем мен мәдени аралық, өркениет аралық, глобальді мәдениет, мультимәдениеттің қалыптасуы зерттелген. 1990 жылы жетекші теоретиктер И Валлерстайн, М. Арчер, М. Файерстоуна, А. Аппадураи, Б. Тернер және басқаларының «Жаһандық мәдениет»[14] атты мақалалар жинағы жарық көрді. Олардың пайымдауларынша жаһандану жағдайында экономика мен саясатқа қарағанда мәдениет саласы маңызды әрі негізгі роль атқарады. Себебі қазіргі әлем динамизмі, өзара тәуелділік, қарама-қайшылық және конфликтілік үрдістермен ерекшеленеді. Бүгінде олардың алдын алатын бірыңғай жолдарыда жоқ. Жалпы адамзаттық құндылықтар, келісімге келу мүмкіндіктеріне тек мәдениет қана ие. Мәдениет миссиясы ұлттық проблемалармен шектелмейді, ол бүкіл адамзат өмірінің негізгі бағыттары мен мағынасын айқындайды.

2013 жылғы еуропалық дағдарысты көптеген елдердің көшбасшылары мен ғалымдары, объективті түрде әлеуметтік-мәдени сипатта екенін мойындады. Жалпы қоғамның әлеуметтік-мәдени өміріне қатысты мәселелерді алғаш рет 1960 жылдары Франкфурт мектебінің өкілдері қарастырды. Х. Ортега Гассет, Д. Бэлл, Г. Лебон, Г. Тард, О. Тофлердің жұмыстарында бұқаралық қатынастың қоғамының трансформациялануына, әлеуметтік қарым-қатынастарға әсері зерттелген. Қоғамдағы өзгеріс факторлары американдық әлеуметтанушы Арджун Аппадураидың зерттеуінде [15] көрініс тапты. Оның пайымдауынша жаһандану барысында «жаһандық мәдениет ағымы» қалыптасады, ол бес мәдени-символикалық кеңістік-ағымдарға бөлінеді:

1. этнокеңістік (ethnoscape) туристердің, көшіп келушілердің, босқындардың, гастарбайтерлердің ағымы арқылы қалыптасады;
2. технокеңістік (technoscape) - технологиялардың ағымы;
3. қаржылық кеңістік (finanscape) - капитал ағымы;
4. медиа кеңістік (mediascape) - суреттер ағымы;
5. идеа кеңістік (ideoscape) - идеология ағымы

Бұлар тұрақсыз өзгермелі үрдістер болғаннан кейін гомогенизация емес гетерогенизацияға жақын. Әлеуметтік – мәдени өзгерістерді зерттеуде Р. Робертсон үлкен үлес қосқан. Ол мәдени жаһандану тұжырымдамасын едәуір кеңейтіп оны, мәдени гомогенизация, унификация және глокализация тұрғысынан қарастырып, әлемнің жаһандық белгісіздік кезеңіне өткенін жариялаған.

Р. Робертсон жаһанданудың екі бағытын анықтады: 1. Жаһандық институционализация әлемі ол күнделікті локальді өзара әрекеттесуді және әлемдік деңгейдегі макроқұрылымды тікелей әлеуметтендіру әсері ретінде түсіндіріледі. Бұл әсер үш фактордың әрекетінен орын алады: капитализм экспансиясы, батыс империализмі, жаһандық БАҚ жүйесінің дамуы. Бұл факторлардың әсері «жалпы адамзат құндылықтарын» экспансиялауға айналады, стандартты эстетикалық және мінез-құлық үлгілерінің символдарын жаһандық желілер арқылы таратады (мысалға, CNN және MTV) және ТҰК (Coca-Cola және General Motors); 2. жаһандық локализация – басқа мәдениеттерді тани отырып қоғамдастық құру [16, 15 б.].

Бұқаралық мәдениетті З. Бжезинский, «АҚШ-тың геосаяси басымдықтарын қамтамасыз ететін төрт факторлардың бірі ретінде анықтайды» [17, 36 б.]. Ал, Американдық зерттеуші Р. Стил: «Біз жаппай бұқаралық ойын-сауық және бұқаралық өзін-өзі қанағаттандыруға негізделеген мәдениетті қалыптастырдық... Мәдени белгілер Голливуд пен Макдональдс арқылы бүкіл әлемге таралады және басқа қоғамдардың негіздерін бұзады... басқа жеңімпаздарға қарағанда, біз басқалардың бағынуына қанағаттанбаймыз: біз өзімізді имитациялауды талап етеміз» деп жазады» [18]. Бұл көзқарастар мәдени империализм концепиясы деп қарастыруға болады. Мәдени империализм

концепциясы (Г. Шиллер, Л. Склэир) индустриалды дамыған елдердің басқа елдердің бірегейлігіне әсер ету барысында халықаралық жиындар мен ақпараттық технологияны барынша пайдаланады. Халықаралық жиындарға жаһандық мағынаға ие болған Швейцарияның Давос демалыс аймағында ағылшын тілінде өтетін әлемдік бизнес жиынын және тек, Еуропа мен АҚШ-та орналасқан адам құқығы, экология, феминизм, мультимәдениет, толеранттылық, зайырлылық мәселелерін ғылыми теория, идеология арқылы қарастыратын «мәдени интеллектуалдар клубы» жатады. Жаһанданудың қазіргі әлемдегі ақпараттық және коммуникациялық үрдістерге әсері Л. Крозерс «Жаһандану және танымал Америка мәдениеті», К. Медоуз «Бұқаралық мәдениет - қазіргі заманның әмбебап парадигмасы», Э. Тоффлер «Үшінші толқын» және басқаларының еңбектерінде зерттелген.

Жаһандану барысында ұлттық мәдениетті сақтау жолдарын глокализация терминінен табуға болады. Глокализация жаһанданудың екі бағыты жаһандық және локальдінің, гомогенизация мен гетерогенизация өзара байланыстарымен қарым-қатынастарынан үйлесуінен пайда болған [19, 15 б.]. Глокализацияның терминдік мағынасы жапон тіліндегі dochakuka сөзінен енген. Глокализацияның жаһандық және локальды тенденциялары «бірін – бірі толықтырып үнемі байланыста болады, кей жағдайда араларында қақтығыстарда орын алады» [19]. Оның себебін глокализация мен қатар жүретін гробализацияның салдарынан табуға болады. Гробализацияның басты қозғаушы күштері капитализ, американдыру және макдональдтандыруды басқа географиялық аймақтарға таныстыру барысында орын алады. Дж. Ритцердің зерттеуінде гробализация (nothing) мәнсіздікті таратады [20]. Гробализация гибридизация терминімен байланысты себебі екеуі де біртұтастыққа қарама-қайшы жаһандық және жергілікті мәдениеттің бірегей қоспалары әсерінен әртүрліліктің артуына баса назар аударады. А. Моританың анықтамасы бойынша глокализация «әділетті децентрализациялық әлем» сценариіне сәйкес, жаһандық мульти мәдениет өркениетінде қалыптасқан жергілікті мәдени жетістіктердің жаңару үрдістері жатады [21].

Орыс ғалымы В.В. Миронов: «Ғылым және технология саласы әлсіз дамыған елдер үшін қиын болмақ. Трансұлттық нарық, жалпы бәсекелестік барысында өзінің жағдайын сақтап, өзі құрған конфигурацияларының өзгеру мүмкіндігін шектейді» [22] деп, ақпараттық технологияға ерекше назар аудармаған елдердің отарлануы әрі қарай жалғасатынын айтады. Дамыған елдер ақпарттық технология мүміндігімен ғаламтор арқылы бұқаралық мәдениетті барынша таратып Абай Құнанбайұлының тіліндегі «жарым адам», «надан адам», Шәкәрім Құдайбердиевтің «ез адам», Рақманқұл Бердібаевтың «көзқамандарынан» қорқынышты жаңа мәдени топтардың қалыптасуын көздейді. Р. Бердібаевтың пікірінше көзқамандар мәңгүрттерден де қауіпті. Себебі мәнгүрттер өз мәдениетін білмейді, бірақ білуге тырысады және мәдениетін білмегенге олар кінәлі емес, оған отарлаушылардың саяси, мәдени, психологиялық қаруды зорлықпен пайдалануында. Бұл көзқарастар У.Э. Дюбуа, Ф. Фанонның нәсіл және отаршылдық теорияларында зерттелген. Ал көзқаман ол білімді басқа елдің тілін, тарихын біледі бірақ, өзінің тарихын мәдениетін білуге талпынбайды, керсінше одан ұялады [23]. Сондықтан олар кез – келген уақытта өз ұлтын сатуға дайын тұрады. Дамыған елдердің ғаламтор арқылы тарататын гедонистік, консюрмистік (симулякр өзінің бастапқы шынайлығынан айрылған мәдениет) сипаттағы жарнамалары адам психологиясына әсер етпей қоймайды себебі, ғаламдық интернет желісі бастапқыда әскери технологияларды дамыту нәтижесінде пайда болып тек милитаристік мақсаттарға арналғанын ұмытпауымызда қажет. Жаһандану жағдайында ұлттың болмысын сақтаудың жолы ол өткен тарихты тануда жатыр. Тарихты тану, білу Э. Гиденстің шығармасындағы «космополитизм мен фундаментализм» арасындағы конфликтіні тоқтатады. Себебі Э. Гидденстің шығармасындағы фундаменталист өзінің тарихын, мәдениетін білмегеннен кейін Абайдың тіліндегі: «Көп айтса көнді, Жұрт айтса сенді, Белгісі надан адамның» дегендей образда кіммен не үшін өштесіп жүргенін білмей де қалуы мүмкін.

Ұлттық болмысты жаһанданудың негативті тұстарынан сақтаудың тағы бір тетігі ол ұлттық қана емес әлемдік мәдениет бірлігінің бөлінбес бөлшегіне айналған құнды шығармаларын және өзіміздің ұлтымыздың хандық дәуірге дейінгі, хандық дәуір, зар-заман әсіресе Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбайұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы секілді хакімдердің адамға қатысты туындыларын барынша пайдалануымыз қажет.

Басқа мәдениеттермен байланыс орнатпаған және олардың әсерін сезінбейтін мәдениет әлемдік мәдени дамуда артта қалмақ. Жаһандық әлемге кірмейтін қоғамдар мен адамдар өздерінің жергілікті идентификациясының әлсіреуіне, мәдениетіне деген қызығушылықтарының жоғалып,

рухани белсенділігі төмендеуіне алып келеді. Мәдениет (М.Бахтин бойынша) әрдайым басқа да мәдениеттер мен дәуірлермен шекарада «жатады». Сондықтан бір халықтың мәдени ерекшелігі басқа халықтардың ерекшелігінен ажырамайды. Мәдениет қоғамның негізгі жағдайы ғана емес, дамудың ресурсы да болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1 Third New International Dictionary of the English Language. – N. Y.;London: Merriam-Webster, 1961. – P. 965.
2 Scholte, J. Beyond the Buzzword: Towards a Critical Theory of Globalization.Globalization: Theory and Practice / Ed. by E. Kofman and G. Youngs. – London: Continuum, 1996. – P. 44–45.
3 Robertson R Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage, 1992.
4 Голышев А.И. Глобализация: Культурологический подход// Вестник Псковского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные науки – 2014. - № 9. - С. 70-81.
5 Scholte, J. A., Robertson, R. (eds.) Encyclopedia of Globalization. – N.Y.; London: Routledge, 2006.
6 Wallerstein I. Globalization or the age of transition? A long term view of the trajectory of the world system // Internationl Sociology. V. 15. 2000. № 3.
7 Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford, 1990.
8 Бек У. Космополитическое мировоззрение. – С. 190.
9 Beck U. Was ist Globalisierung? Frankfurt a. M., 1998.
10 Taylor, P. Beyond Containers: Internationality, Interstateness, Interterritoriality in: Progress in Human Geography, 1995. – Vol. 19. – No. 1. – P. 14.
11 Гобозов И. А. Государство и национальная идентичность. Глобализация или интернационализация? М., 2012.
12 Назарбаев Н.Ә. Сындарлы он жыл. А.: Атамұра, 2003. - 240 б.
13 Хомский Н. Прибыль на людях. М., 2002.
14 Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity / Ed. by M. Featherstone. London, 1990. P. 411.
15 Appadurai A. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy // Global Culture. Ed. by M. Featherstone. London, 1990.
16 Robertson R. Mapping the Global Condition: Globalization as the Central Concept // Global Culture. Ed. by M. Featherstone. London, 1990.
17 Бжезинский З. 1999. Великая шахматная доска. М.: Международные отношения. 256 с.
18 Уткин А.И. Мировой порядок XX века. М.: 2001. Алгоритм. 480 с.
19 Robertson R. Globalization: Time-Space and Homogeneity- Heterogeneity // Global Modernity. Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. London, 1995
20 Ritzer G. The Globalization of Nothing Thousand Oaks, CA Pine Forge Press.
21 Малиновский П.В. Глобализация 90 – х годов: время выбора// Глобализация: контуры XXI. Ч.1.М.:ИНИОН, 2002. С. 5-49
22 Миронов В. В. Глобализация и угрозы унификации // Век глобализации. 2012. № 1(9). С. 20–33.
23Р.Бердібай Ел боламыз десек А.:1998. 270б.

Ж.А. Тусупбеков, Н.О. Байгабылов
Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Концепция глобализации в социологии и ее социокультурном измерении

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические подходы к исследованию процессов глобализации. Показаны различные модели глобализации, разработанные основоположниками этого направления Валлерстайном, Робертсоном, Гидденсом, Аппадураи. На основе анализа основных концепций глобализации культуры (культурной глобализации) делается попытка рассмотреть позитивные и негативные процессы глобализации. Авторы приходят к выводу, что существующие на сегодняшний день теории глобализации культуры носят ярко выраженный идеологический характер. Если глобалисты уверены в неизбежности данного процесса и видят его как единственно возможный позитивный вариант развития человеческой истории, то скептически настроенные авторы указывают на то, что глобализация культуры невозможна, в первую очередь по причине возникновения феномена локализации (глобализации), связанного с отторжением западной глобалистской модернизации – как экономической, так и культурной.

Ключевые слова. Глобализация, гегемония, культура, глобальная культура, национальная культура, культурный империализм.

Zh.A. Tusupbekov, N.O. Baigabylov
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

The concept of globalization in sociology science and its socio-cultural dimension

Abstract. In the article theoretical approaches to the study of the processes of globalization. Various models of globalization, developed by the founders of this trend, are shown by Valleyrston, Robertson, Giddens and Appadurai. On the basis of globalization`s analysis of basic conceptions of culture (to cultural globalization) given it a shoot to consider the positive and negative processes og globalization. Authors comes to the conclusion, that the existing to date theories culture globalization carry the brightly expressed ideological character. If global-humans repose in inevitability of the process and sees him as only possible positive variant of development of human history, then the skeptically adjusted authors specify on that globalization of culture is impossible, first of all by reason of origin phenomenon of localization (globalization), related to tearing away of western global modernization – both economic and cultural.

Keywords. Globalization, geogemonation, culture, global culture, national culture, cultural imperialism.

References

1 Third New International Dictionary of the English Language (Merriam-Webster, N. Y.; London,1961).
2 Scholte, J. Beyond the Buzzword: Towards a Critical Theory of Globalization. Globalization: Theory and Practice / Ed. by E. Kofman and G. Youngs (Continuum, London, 1996).
3 Robertson R (1992) Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage
4 Golyshev A.I. Globalizaciya: Kulturologicheskyi podhod [Culturological approach], Vestnik Pskovskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Social`no-gumanitarnye nauki [Herald of the Pskov State Universisty. Series: social and human sciences], **9**, 70-81 (2014). [in Russian]
5 Scholte, J. A., Robertson, R. (eds.) Encyclopedia of Globalization. – N. Y.; London: Routledge, 2006.
6 Wallerstein I. Globalization or the age of transition? A long term view of the trajectory of the world system // Internationl Sociology. V. 15. 2000. № 3.
7 Giddens A. The Consequences of Modernity. Stanford, 1990.
8 Bek U. Kosmopoliticheskie mirovozrenie [Cosmopolitan worldview], 190. [in Russian]
9 Beck U. Was ist Globalisierung? Frankfurt a. M., 1998.
10 Taylor, P. Beyond Containers: Internationality, Interstateness, Interterritoriality in: Progress in Human Geography, 1995. – Vol. 19. – No. 1. – P. 14.
11 Gobozov I. A. Gosudarstvo i nacional`naya identichnost`. Globalizaciya ili internacionalizaciya? [State and national identity. Globalization or internationalization?] (Moscow, 2012). [in Russian]
12 Nazarbayev N. AE. Syndarly on jyl [Constructive affairs](Atamura, Almaty, 2003).
13 Homskyi N. Pribyl na lyudyah [Profit in public](Moscow, 2014). [in Russian]
14 Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity / Ed. by M. Featherstone (London, 1990, 411).
15 Appadurai A. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy, Global Culture. Ed. by M. Featherstone (London, 1990).
16 Robertson R. Mapping the Global Condition: Globalization as the Central Concept, Global Culture. Ed. by M. Featherstone (London, 1990).
17 Bzhezinskyi Z. Velikaya shahmatnaya doska. [Great cheesboard] (international relationships Moscow, 1999, 256). [in Russian]
18 Utkin A. I. Mirovoi poryadok XX veka [World order](Moscow, Algoritm, 480, 2001). [in Russian]
19 Robertson R. Globalization: Time-Space and Homogeneity- Heterogeneity, Global Modernity. Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson(London, 1995).
20 Ritzer G. The Globalization of Nothing Thousand Oaks, CA Pine Forge Press.
21 Malinovskyi P.V. Globalizaciya 90-h godov: vremya vybora [Globalization of 90s years: time of choice] Globalizaciya: kontur XXI [Globalization: circuit of XXI], 1 part(INION, Moscow, 2002, 5-49) [in Russian].
22 Mironov V. V. Globalizaciya i ugroza unifikacii [Globalization and threats of unification] Vek globalizacii [Century of globalization]. **1**, 20-33, (2012). [in Russian]
23 R. Berdibai. El bolamiz desek [If we want be the country], Almaty, P. 270, (1998).

Автор туралы мәлімет:
Тусупбеков Ж.А. –Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтану кафедрасының, 2 курс докторанты Астана, Қазақстан.
Байғабылов Н.О. – Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтану кафедрасының доценті м.а. PhD Астана, Қазақстан.
Tusupbekov Zh.A. – doctoral student of the department «Sociology», L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.
Baigabylov N.O. – PhD in sociology, Associate Professor of the Department of Sociology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Педагогика. Психология. Социология»
журналында мақала жариялау ережесі

1. Журнал мақсаты. Педагогика, психология, социология салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_pedpsysoc@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар *қазақ, орыс, ағылшын* тілдерінде қабылданады. Сонымен қатар, автор(лар) ілеспе хат ұсынуы керек.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. ***ХҒТАР*** http://grnti.ru/ - *бірінші жолдың сол жақтауында;*

Автор(лар)дың аты-жөні *– жолдың ортасында;*

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы *– жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;*

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспесі, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі)

Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен

әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін төмендегі **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. *Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет.* Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. *Төлемақы.* Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 теңге – ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 теңге басқа ұйым қызметкерлеріне. Рекзивизиттер журнал сайтында орналастырылған.

Provision on articles submitted to the journal
"Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Pedagogy. Psychology. Sociology Series"

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of pedagogy. psychology. sociology.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail vest_pedpsysoc@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained. And you also need to provide the cover letter of the author(s).

Language of publications: *Kazakh, Russian, English.*

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI http://grnti.ru/ - *first line, left*

Initials and Surname of the author (s) - *center alignment, italics*

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - *center alignment, italics*

Author's e-mail (s)- *in brackets, italics*

Article title - *center alignment,bold*

Abstract (100-200 words, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - *line spacing - 1, indent of the "red line" -1.25 cm, alignment in width.*

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All ***abbreviations***, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on ***the financial support*** of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be **carefully verified**. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge). Requisites are posted on the journal's website.

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Педагогика. Психология. Социология

1. ***Цель журнала.*** Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ по направлениям педагогика, психология, социология.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_pedpsysoc@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также автору(ам) необходимо предоставить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: *казахский, русский, английский.*

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. ***Схема построения статьи*** *(страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегль) - 14):*

ГРНТИ http://grnti.ru/ - *первая строка, слева*

Инициалы и Фамилию автора(ов)- *выравнивание по центру, курсив*

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) *– в скобках курсив*

Название статьи – *выравнивание по центру полужирным шрифтом*

Аннотация (100-200 слов; по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы*).*

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна

Список литературы

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерецензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степен, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. *Работа с электронной корректурой.* Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. *Оплата.* Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге). Реквизиты размещены на сайте журнала.

Мақаланы рәсімдеу үлгісі /Образец оформления статьи /Template

ГРНТИ 27.25.19

А.Ж. Жубанышева[1], Н. Темиргалиев[2], А.Б. Утесов[3]

[12]Институт теоретической математики и научных вычислений Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

[3]Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, Актобе, Казахстан

(E-mail: [1]axaulezh@mail.ru, [2]ntmath10@mail.ru, [3]adilzhan_71@mail.ru)

Численное дифференцирование функций в контексте Компьютерного (вычислительного) поперечника

Аннотация. В рамках компьютерного (вычислительного) поперечника полностью решена задача приближенного дифференцирования функций, принадлежащих классам Соболева по неточной информации, полученной от произвольного конечного множества тригонометрических коэффициентов Фурье-Лебега дифференцируемой функции... [100-200 слов]

Ключевые слова. Приближенное дифференцирование, восстановление по неточной информации, предельная погрешность, компьютерный (вычислительный) поперечник.

Основной текст статьи должен содержать
- введение/постановка задачи,
- цели/история,
- методы исследования,
-результаты/обсуждение, заключение/выводы.

Список литературы

1. Темиргалиев Н. Компьютерный (вычислительный) поперечник как синтез известного и нового в численном анализе// Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева -2014. –Т. 4. № 101. – С. 16–33.
2. Локуциевский О.М., Гавриков М.Б. Начала численного анализа. -М.: ТОО «Янус», 1995. -581 с.
3. Жубанышева А.Ж., Абикенова Ш. О нормах производных функций с нулевыми значениями заданного набора линейных функционалов и их применения к поперечниковым задачам// Функциональные пространства и теория приближения функций: Тезисы докладов Международной конференции, посвященная 110-летию со дня рождения академика С.М.Никольского, Москва, Россия, 2015. – Москва, 2015. -С.141-142

А.Ж. Жұбанышева, Н. Темірғалиев, А.Б. Утесов

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің теориялық математика және ғылыми есептеулер институтыа, Астана, Қазақстан

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Актобе, Қазақстан

Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде функцияларды сандық дифференциалдау

Аннотация. Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде Соболев класында жататын функцияларды олардың тригонометриялық Фурье-Лебега коэффициенттерінің ақырлы жиынынан алынған дәл емес ақпарат арқылы жуықтау есебі толығымен шешілді... [100-200 сөз]

Түйін сөздер. Жуықтап дифференциалдау, дәл емес ақпарат бойынша жуықтау, шектік қателік, Компьютерлік (есептеуіш) диаметр.

A.Zh. Zhubanysheva, N. Temirgaliyev, A.B. Utesov

Institute of theoretical mathematics and scientific computations of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

K.Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan

Numerical differentiation of functions in the context of Computational (numerical) diameter

Abstract. The computational (numerical) diameter is used to completely solve the problem of approximate differentiation of a function given inexact information in the form of an arbitrary finite set of trigonometric Fourier coefficients… [100-200 words]

Key words. Approximate differentiation, recovery from inexact information, limiting error, computational (numerical) diameter, massive limiting error.

References

1. Temirgaliyev N. Komp'juternyj (vychislitel'nyj) poperechnik kak sintez izvestnogo i novogo v chislennom analize [Computational (numerical) diameter as a synthesis of the known and the new in numerical analysis], Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta imeni L.N. Gumileva [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University], 4(101), 16–33 (2014). [in Russian]
2. Lokucievskij O.M., Gavrikov M.B. Nachala chislennogo analiza [Elements of numerical analysis] (Yanus, Moscow, 1995).
3. Zhubanysheva A.Zh., AbikenovaSh.K. O normah proizvodnyh funkcij s nulevymi znachenijami zadannogo nabora linejnyh funkcionalov i ih primenenija k poperechnikovym zadacham [About the norms of the derivatives of functions with zero values of a given set of linear functionals and their application to the width problems]. Tezisy dokladov Mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennaja 110-letiju so dnja rozhdenija akademika S.M.Nikol'skogo «Funkcional'nye prostranstva i teorija priblizhenija funkcij» [International conference on Function Spaces and Approximation Theory dedicated to the 110th anniversary of S. M. Nikol'skii]. Moscow, 2015, pp. 141-142.

Сведения об авторах:

На каз.:

Жұбанышева А.Ж. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының аға ғылыми қызметкері, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіа, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Темірғалиев Н. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетіа, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - физика-математика ғылымдарының кандидаты, Математика кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, А.Молдағұлов даңғ. 34, Ақтөбе, Қазақстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На рус.:

Жубанышева А.Ж. – Старший научный сотрудник Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатпаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Темиргалиев Н. – Директор Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатпаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - кандидат физико-математических наук, доцент кафедры Математики, Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, пр. А.Молдагуловой 34, Актобе, Казахстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На англ.:
Zhubanysheva A.Zh. – Senoir researcher of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.
Temirgaliyev N. – Head of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.
Utesov A.B. - candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics, K.Zhubanov Aktobe Regional State University, A.Moldagulova Prospect, 34, Aktobe, Kazakhstan. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.